

A szörnyüldözés módszertana

Madárcsicsergés, lágy dallamok kergetőznek a *Kiserdő* fái között, a három vidám-fura erdőlakó fickó teszi a dolgát, söröget, ásogat, mígnem egyszerre hatalmas dördüléssel keresztbe zuhan a színen, egy óriási fa. *Csupánc, Porhany és Rakonc, a Kiserdő* afféle munkás köznépe megdöbben, utóbbi olyannyira, hogy elhatározza: ő is elmegy. A távozás oka pedig a *szörnyek, rémek egyre veszesebb közelsége*. A *Kiserdő* ekkor még *rémmentes sziget* a világban. Utolsó, végső, mint megtudjuk. Igaz, egyik régi lakója, *Csatang* 7 éve, 7 hónapja és 7 napja eltűnt; az pedig, aki a rémző, mindig jóra végződő, gyönyörű történeteket mesélt a napi teázás közben, s most a *Férlőlénny* nem túl hízog elnevezésre hallgat, bezárkózott s nem hajlandó ki-moizdulni tizenkét lakatra zárt odújából. Történetek híján nincs, ami távol tartaná a Szörnyeket, akik mindenféle félelmetesebbnél félelmetesebb jelzéseket adnak közelségükről, például röplapot szórnak a *Kiserdőre*, melyben barátságosan tudatják: A szörnyeké a világ. Rakonc ennek ellenére már épp indulna, de betoppan a punkos-vámpírosan eklektikus *Csatang*, a hü barát, kinek végre sikerül kicsalnia odújából a mindentől rettegő Férlőlényt. Mi több rábeszéli: küzdjön meg a szörnyekkel. Menjen el hozzájuk. Ismerje meg őket. A Férlőlény tehát, hogy magát, a *Kiserdőt*, s barátait mentse, elindul, hogy jelentkezzen szörnyetegnek.

A történet a valóban rémséges szörnyvilágban folytatódik, ahol a Férlőlény a meglehetősen korumpálható szörnyvé válási feladatokat könnyűszerrel megoldva majdnem valóban szörnyvé válik. De az utolsó pillanatban nem írja alá a szövetségkötés dokumentumát, sőt, már bátran és egész emberként, *Élőlényként*

Rémmusical a Kisszínházban: A férlőlény

az újra megjelenő *Szörnykirályt* leforrázva visszaindul a *Kiserdőbe*...

Nos, ennyi a történet tömören, ám közel sem lepleztünk le minden rémet és rémséges fordulatot, aki ezek után megnézi az előadást, talál még meglepetést bőven, mi több *Várkonyi Mátyás* igen jó zenéjét is hallhatja, megijedhet *Menczel Róbert* díszleteitől és *Tordai Hajnal* jelmezeitől.

*

Problematisz ellenben, hogy a Férlőlény megszerzendő lelkét a szörnyek mennyire engedékenyen és korrupt módon igyekeznek elszörnyesíteni. Arról van szó, hogy miközben a Férlőlény önhibáján kívül sorra legyőzi a feladatként előidézett főszörnyeket — épp maguk a szörnyek hathatós és készséges segítségével — azok érintetlenül hagyják a Férlőlény belső világát, emberi autonómiáját. Mindez ama az előadáson is elhangzó tétel *szellemében* alakul így, hogy bizony *szörnyeteggé válni rettenősen könnyű*. Sokszor könnyebb, mint ellenállni. Azt gondolom, ez a kijelentés a történet legyengébb pontja. Léven a szörny a világnak az a szélsősége, melyvel a másik oldalról az abszolút jó szembesíthető, s hogy aztán a történelemben ezekre példák igazából milyen ritkán akadnak, azt tudjuk jól. Nem, valójában szörnyvé válni se olyan könnyű. Ellenben túl könnyű volt a Férlőlénynek tisztának maradnia: A Gonosz csábít. Felajánl, kecsegtet. A *csábítás mechanizmusa hiányzik a történetből*. Félelmeinkkel mindazonáltal szembeesülni kell. Ebben tökéletesen igaz van *Békés Pálnak*. A ren-

dező *Ács Jánost* dicséri, hogy sikerült feloldania a korhatárokat. Erős idegzetű kisiskolások éppúgy végigizgulhatják a darabot, mind komoly felnőttek.

Gyerekdarab ide vagy oda, sajnos a második felvonásba beorvul egy kis bántó didaktizmus. Már a messziről visszaérkező *Csatangban* is érzünk egy kis moszkovita jellegét, de amikor a Szörnykirály arra kéri a már bátorodott Férlőlényt, hogy azért lépjen be a szörnyek társaságába, hogy úgymond belülről segítsen rajtuk, akkor ez a szituáció nyilván az elmúlt évek *„azért léptem be a pártba... kezdetű önigazoló frázisára* kacskint meglehetősen iróniával. Ez is a mi valóságos rémtörténeteink egyik fejezete.

*

Galbenisz Tomasz — Férlőlény — rendkívül „kifosztott” szerepet játszott megbízhatóan és pontosan. A fejlődő hőstípus figuráját nehéz eleddig nem látott gesztusokkal gazdagítani. Nem rajta múlt a figura sápadtsága: a szerep nem engedett többet. *Jakab Tamás* *Csatangja* erőteljes, jól megformált. *Kovács Zsolt* szörnyalakításai adták a legjobb színészi teljesítményt ezen az estén. Kovács a permanens szörnyátalakulások közepette magabiztosan egyensúlyozott idiotizmus és félelmetesség, kisszerűség és monumentalitás között.

A három erdőlakó közül Rakoncnak volt több szerepbéli lehetősége. *Bagó Bertalan* mindent jól kihasználta. Poénjai üttek, hebre figurája létszerűen, emberin hűsködött és ijedezett a színpadon.

Darvasi László

Tartsd szemed a kígyón, avagy: hiába ne pislogjál

.....garaczilaczi másnéven: dolmányos vérdudu. A kendermagos tollforgatók családjához tartozó újvilági faj. Magányosan él, kitartó repülő, hideg és okos szeméremmel küzd a világkékéért. Többek között ez olvasható *Garaczi László Tartsd a szemed a kígyón* című újabb kötete hátsó borítóján.

.....dönteni annyi, mint tévedni...” Hogy ne legyek G. Laci áldozata, s hogy ő se válhasson nekem áldozattá, az iménti nyülfarknyi idézetből indulok ki. Ugyanis miért? Kanyarban dönteni a motorral, ez talán nem lehet tévedés. De ha kijelentem, hogy G. Laci ilyen olyan költő vagy író, akkor nyilvánvalóan döntésem kell, hogy most ilyen író, vagy amolyan költő. És ha döntök, akkor pedig ódaadom magam a tévedésnek. Valamit azért mégis meg lehet érteni ebben a ragyogóan kimunkált érinthetlenségben.

Olvasván a szövegeket, úgy tűnt, egyet pislogok és már el is vesztettem a fonalat, a beszéd finom vonala a legpárányibb padlóresbe csúszik, és onnan hasztalan csalogatnám, azonnal nyoma vész. De miért ez a megközelíthetlenség? A kérdés azért van, mert nyilván feltehető, de ugyanakkor nem hiszem, hogy ilyen még ilyen konkrét okokkal alátámaszthatnánk a szöveg tünékenységet. Egyedül az a biztos, hogy vagy teljesen magunkba fogadjuk a beszélő anomáliáit, ragyogó mondatkezelését, a banális szépséget, s mindama jelzőket, melyeket bármennyi sorokoztathatnánk egymás után, akár a végső kimerülésig, egy-kettőt azért minden bizonnyal kifejezhetnek.

A könyv szelektálja az olvasóit aki nem-tudja a szemét a

kígyón tartani, elvétí követni a kígyót, s nem érti majd, mikor a kígyó elvezeti a bűnhöz. Ez is meglehet. Ám lehet, hogy csak játék az egész: a pusztulás, a szegény, az alázat és a bronzcölöp is mind szép, mert játék. Mert bizonyítás, van értelme az életnek. Például úgy, ha az idő sem leküzdendő ellenfél, hanem egy metafora, mely velünk együtt él.

„Ez a világ itt az összes lehető világok leghetőbbike.” Vagyis a világunk nem rossz és/vagy jó, hanem egy lehetőség, hogy ebben az egyetlen világban az egyetlen életünk során megtaláljuk ezt az értelmet, amely az egyik napot összeköti a másikkal. És ha nem is egy kimondható, tökéletesen megfogalmazható (hisz a döntés, tévedés) cél felé vezet, de haladunk valami felé, valami vezet, egy apró gerince támad az életünknek.

amelyből kiindulhatunk, amelyhez visszatérhetünk. És ha már megvan a fő tartópillér, akkor van ragaszkodás, értelem, és nem széjjelszórt cselekedetek és gondolatok, hanem egy egységes értékrend, mely magyarázattal szolgál értünk, amellyel kijelölhetjük helyünket a világban.

Azt hiszem, Garaczi erre törekszik, erre készül, építkezik vele, formálja, kóstolgatja a finom és szép mondatokban. A beszélő most feladja a „valóságos” történetet, mert már szinte szégyelli ezt a szót: valóság. Mert a valóság legtöbbször hamisságát bizonyította, kikezdetettségét: s ami érték megmaradt benne, hát szabadon engedi, hogy így szűnjön meg, ami megőrizhető. (*Holnap Kiadó, 52 o.*)

Podmaniczky Szilárd

Cápa-szalon

Aki látta a *Állkapcsok* (Jaws) című filmet, valószínűleg önkéntelenül is felidéz magában a legremisztóbb képsorokat, ha ezzel a halfajtával találkozik, persze nem személyesen, hanem mondjuk a tévében, vagy akárcsak ha olvas róluk. Eddig azzal a jóleső borzongással gondoltunk rájuk, hogy ránk ez a veszély — itthon legalábbis — nem leselkedik. Számoljanak vele azok, akik Virginia, vagy Ausztrália partjainál lubickolnak a tengerben!

Most azonban vége a nyugalmunknak. Már panelházaink között sétálgatva sem

érezhetjük magunkat biztonságban, a cápák itt leselkednek gyanútlan áldozataikra. Mielőtt pánik törne ki, gyorsan elmondom: egyelőre csak azok vannak veszélyben, akik betérnek abba a nemrég nyílt üzletbe, amelynek kirakata fölött a következő csábító fölirat díszlik: „Videocápák videoszalon.”

Nem merem elképzelni, mi lehet odabenn. Nehéz elhinni, hogy valódi cápák tatanak hatalmasra a borotvált fogakkal kirakott poájukat, hiszen lételemük a víz, és a kölcsönző kívülről teljesen száraznak tűnik.

Hamis Isaura

Szelíd csönd van az emeleten. Mintha mi sem történt volna. Csak a lakásajtón maradt a múlt heti riadalom nyoma: barna ragasztócsíkok, pecsétel, aláírásokkal hivatalossá téve. Tilos bemenni, hatóság tudta, engedélye nélkül.

Már indulnék dolgavégezetlen, hiába kopogtattam szemközt, meg egy színttel lejjebb is, mikor föntől hangokat hallok. Újra próbálkozom. Kérdő tekintetű fiatalasszony jelenik meg. Elsorolom: miért zavarok, betessékel, leülünk, beszélgetünk. Vendéglátóm egy esztendeje gyakorolgatja az anya szerepét, boldog odaadással, tán ezért fáj neki másoknál is jobban a szemközt lakásban történő tragédiája.

— Higgye el, semmit sem tehattunk. Az a nő úgy tartotta a gyerekeit, mint a rabszolgákat. Félelemben éltek, főleg a két nagyobb, mert az övodást, talán, kevésbé bántotta. A házban senkivel nem beszélt, még a köszönésünket sem fogadta. Gógos, kevély viselkedése szinte lehetetlenné tette, hogy a lelke közelébe férközzön bárki is. Megvallom, féltem tőle, kerültem. Egyszer becsöngetett. Mindenféléről beszélt, végül megkérdezte, nem gondolom-e, hogy ő Isaura? Azzal otthagyt. Olyan, mint akinek két éne van. Az utóbbi években szerintem a rosszabbik uralkodott rajta.

Eszembe jut a rendőrségen olvasott gyermekvallomás. Nem vádló hangú, nem kesergő, olybá tűnik, mint egy szófogadó gyerek lány „meséje”: anyu mostanában nagyon ideges... már régóta nem dolgozik... nem mehetünk játszani.... hétvégeken pirított tarhonyát ebédeltünk.... utoljára öt deka parizert és negyed kiló kenyert vettem, mi ültünk és néztük, ahogy anyu egymaga megeszi... az ecetet azért kellett nyalogatni, mert azt mondta elveszi az éhséget.... ketten maradtunk ott-hon, nekünk feküdnünk kellett.

Már napok óta feküdtek és vártak, ki tudja mire, talán hogy az anyjuk észre tér, amikor a szomszédok elhatározták magukat. Az egyik, aki pénzt adott parizerre, kenyérré, így emlékezik:

— A ház előtt sétálgattam a babával. Föltűnt, a kislány már vagy harmadszor szalad kisírt szemmel a boltba. Megállítottam a kapualjban és kifaggattam. Fűszerezett vér volt a kezében, amit a boltos nem cserélt parizerre neki, hiába ment újra és újra. Az anyja viszont követelte az öt deka parizert. Szegény kislány kifakadt, „három napja nem ettem, nagyon éhes vagyok”. Adtam neki húsz forintot, vegye meg a felvágottat az anyjának, a vért meg dobja el. A maradék pénzen pedig vásároljon valamit magának és gyorsan egye meg: Borzasztó volt látni, a megfélemlített, kiéhezett gyereket. Szaladtam gyorsan I-hez, hogy most már tennünk kell valamit. Nem tudtuk hová, kihez forduljunk. Megkerestük Marikát, a védőnőt, hiszen ő szinte hetente itt járt a házban, de az asszony sose engedte be. Már egyedül nem is mert jönni, félt ő is. Sírt a tehetetlenségtől, meg a félelemtől, mi lesz a gyerekekkel.

Ecet és só

Egy péntek délután elkezdődött a harc a hivatalokkal, a bürokráciával. A védőnő telefonál a gyámügyi osztályra az illetékes ügyintézőt újfent nem találja a helyén. Mást? Más nem érdekelt a témában, azt tanácsolják neki, forduljon a rendőrséghez. Azok meg írásban kérik a tényállást.

— Képzelse el, ültem volna le az írógép mellé, aztán indultam volna a postára? Jó esetben hétfőn megkapja a rendőrség s közben eltelik megint két nap, anélkül, hogy történe valami. Hát azok a gyerekek ma már nem élnek — habórog még mindig a védőnő, akit a gyermekorvos-rendelőben találok — úgyhogy telefonáltam Sz-nének, aki a nagy kislány iskolájában gyermekvédelmi felelős.

Indul a tanárnő ennivalóval, ám hiába kéri a gógos anyát, az nem nyit ajtót. Folytatja útját a rendőrségre. Nem hagyja magát, két nyomozót kikönyörög. Este háromnegyed hat körül, ott állnak az ajtó előtt, mindannyian.

M. doktornő, a gyerekgyógyász: — Tudomásom szerint ennek a családnak két éve húzódik az ügye. A legnagyobb gyerekkel találkoztam egyszer, igazolásért küldte az anyja. Mosdatlan, ápolatlan, gondozatlan volt. Hány és hány gyereket tudok, nem is gondolná, akik így elnek, mint ők! Az iskolai szűrővizsgálatokon látom a durva ütőnyomokat. Jelentjük a gyámügyi hivatalnak s tapasztalataim szerint hiába, csak az az érdekes, az Ifjú Gárda Nevelőotthonban, ahol szintén rendelek, nem találtam még egy összevert gyereket sem.

K-né hatósági tanúja a péntek este történéseinek:

— Álltunk az ajtóban, szólítottuk az asszonyt, dörömböltünk. Bentről neszezés hallatszott. Egyszer ki is szólt, „ha Jóska nem ad pénzt megdöglünk mindannyian. Maguk a

rendőrök is bizonytalankodtak, van-e joguk betörni, nem lesz-e bajuk belőle. Mesélték, volt már rá példa, hogy elővették őket hasonló esetért. Aztán hozattak egy lakatost, aki végül kifizette a zárat. Akkorra megérkeztek a mentősök is.

Sötét volt bent. Az előszobában majdnem meztelenül a földön ült a legkisebb gyerek. Előjöttek a nagyobbak is trikóban, bugyiban. Rémisztően soványak, véznák voltak. A szobákban még villanykörtét sem találtunk. De a sötétben is látszott a kosz, piszok, rendetlenség. Egy széken ecet és só volt. Megitattuk tejjel a gyerekeket, akiket elvitték az orvosi ügyeletre. Úgy tudom, az anyjukat kórházba vitték.

Gyermeknevelésre alkalmas

A gyámügyi előadó az újságból tudja, mi történt. Különböző is alig pár hónapja került munkakörébe, maga is most ismerkedik a három gyerek kálváriájával. Közösen böngésszük a vaskos dosszié iratait. Ez az ügy nem két éve, hanem majd öt esztendeje kezdődött. Amikor elvált az anyja s még két gyereke volt és dolgozott is. Már akkor is a védőnő kért rendszeres nevelési segélyt a gyerekeknek, minthogy az apa ismeretlen helyre, külföldre távozott. A júliusban fogalmazott kérdésnek a következő év februárjában eleget is tesznek, igaz visszamenőleg folyósítva a járandóságot. Közben az

anya harmadik gyerekét várja, reménykedik, sikerül életét újrakezdeni. Megtalálják a két gyerek apját is, aki tartásdíjat fizet, nem kell hát segély. Am az újrakezdés nem sikerül. A család újra csonka marad, a megszületett kisfiút az anyja saját nevére véteti. Új lakásba költöznek, oda, ahol az asszony meg akar halni gyerekeivel.

1987. márciusában egy tanárnő, ugyancsak ifjúsági felelős, a középső gyerek érdekében védő-óvó felügyeletet kér. Utánsnyomokat lát tanítványa kezén, megtudja, pirított tarhonyát szoktak ebédelni vasárnap, és hogy a használt ruhákat, amiket az iskolából küldtek, az anyja kidobta a kukába. A tanárnő kétszer is próbálkozik beszélni vele, sikertelenül. De azt eléri, hogy a fölött ideggondozóban megvizsgálják. No nem rögtön, csak módjával, a szokott tempóban. Már a vizsgálat előtt egyre nyilvánvalóbb, az anyja képtelen önálló életvezetésre, a hivatalokkal megtagadja az együttműködést, édesanyjával nem áll szóba. A korábban udvarias nő gyilkossággal, öngyilkossággal fenyegetőzik. Alkalmi, változó munkahelyei vannak, még mosogatást is elvállal, pedig tanult, közgazdasági végzettségű. A védőnő is ír, agresszív, neurotikus tünetek kínozhatják az asszonyt, amit a gyerekeken „vezet le”. Csodák csodája, a főorvos mégis azt válaszolja a gyámügynek, biztosan alapos, szakszerű, minden részletre kiterjedő vizsgálat alapján, hogy a nagymamával közösen alkalmas a gyermeknevelésre. Ezután úgy tűnik, aktákból legalábbis, a maga módján mindenki gondoskodik a gyerekekről, kivéve az anyát. Az iskolák, az óvoda, a nagymama, a védőnő levelez a gyámüggyel. Intézkednek napközitérítés-ügyekben, legalább hétköznap esznek a gyerekek, ám hogy otthon mi vár rájuk, arról nem szól egy íromány sem. Csak a megmenekülés után adott rendőrségi vallomás, a kislány „meséje”. Azért nem kellett mindig rabszolgáskodniuk a negyedik emeleti lakásban, olykor — olykor a nagymamánál is éltek, kertes házban. Hol egyikük — másikuk, hol mindannyian, legtöbbször a kicsi óvodás. Lapozgatjuk az elő-előbukkanó segélykéréseket, melléjük csatolták a ruhaneműk árcéduláit, zoknikét, szandálokét, nadrágokét. Csakhogy a normális élet, egy kis szeretet pénzért nem vásárolható.

A nagymama hősiesen birkózik. Mos, vasal, tisztítja a gyerekek ruháit, látszik rajta, nagyon fáradt.

— Nem is tudom, mi lesz velünk. Hogy fogom bírni? Látogattam volna a lányomat, de nem fogadott. Mindig nyakas volt, nem hagyott beszélni az életébe. Adja Isten, hogy betegsége legyen, akkor tán kisebb a bűne. Olyan sok helyre kellene menjek, nem is tudom, ki fog nekem segíteni. De a gyerekeket nem hagyom magukra.

Mag Edit